Mapes de Patrimoni Cultural

Diputació Barcelona

Castell de Mediona

Mediona

Ubicació

Comarca:	Alt Penedès
Lloc/Adreça:	Castell de Mediona
Emplaçament	Al centre del terme municipal.
Alçada:	497

Coordenades:

Latitud:	41.47601
Longitud:	1.64147
UTM Est (X):	386570
UTM Nord (Y):	4592492

Classificació

Número de fitxa	08122 - 542
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Estil / època:	Medieval Romànic Gòtic Modern Contemporani Neoclàssic
Segle	X-XIX
Any	977
Estat de conservació	Bo
Notes de conservació:	S'hi han fet campanyes de restauració en diversos dels elements que configuren el conjunt.
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BCIN
Europea – Atributs inspire:	National Monument Record – Defensa
Observacions protecció:	BCIN (registre 1040-MH, registre BIC R-I-51-5539) en base al Decret del 22/04/1949. Delimitació de l'entorn del BCIN (registre 1040-MH-E) en base a l'Acord de Govern 198/2019. Fitxa ARQ 001 del Catàleg de Béns a Protegir inclòs al POUM.
Data aprovació:	dv., 22/04/1949 - 12:00

Número inventari	Inventari del Patrimoni Arquitectònic, 1141. IPA 7432.
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Restringit
Ús actual:	Residencial - cultural - productiu
Titularitat	Privada accessible
Titular:	Bisbat de Sant Feliu de Llobregat.
Autoria de la fitxa	Xavier Bermúdez (iPAT Serveis Culturals)
Data de registre de la fitxa:	dg., 02/01/2022 - 20:12

Descripció

Conjunt castral que integra les diverses edificacions i els perímetres defensius bastits al llarg dels segles, abastant cada cop una superfície més gran. Malgrat que l'accés principal actual sigui des del sud, pel camí de Can Verdaguer (que careneja entre Sant Joan de Mediona i Sant Quintí de Mediona), en època medieval s'hi arribava just pel cantó oposat, des d'un camí que ressegueix la riera de Mediona i se'n separa pujant pel turó on hi ha el castell des del nord. Això permet comprendre millor l'evolució del castell, que sempre va cercar ubicar l'edifici senyorial principal al cantó més elevat i allunyat de l'accés possible.

El punt originari del castell (datable a la segona meitat del segle X) seria la torre circular que s'assenta sobre l'esperó més elevat de la roca, prop de l'extrem sud del conjunt actual. Té tan sols 5 m de diàmetre exterior, i en són característiques la base atalussada i l'ús mixt de maçoneria de petits blocs desbastats i *opus spicatum*.

Damunt la cresta rocosa hi ha llenços de muralla que devien configurar un primer recinte entorn a la torre. Possiblement tingui el seu origen a inicis del segle XI, però s'hi aprecien diverses refaccions de fases posteriors de conjunt: hi ha paraments de maçoneria, de carreus i, fins i tot, encofrats. Just al peu de la roca (en el seu vessant est) hi ha un replà amb restes d'una cisterna, sitges i altres edificis (la paret de roca mateix té restes de capçals de bigues de les cobertes i d'una canalització d'aigua) que daten dels primers segles del castell, ja que foren amortitzats per les construccions més tardanes.

Al segle XII, el conjunt d'edificacions (i, per tant, el recinte murat) ja s'havia estès cap al nord, ja que trobem l'església castral a 90 m de la torre circular. D'origen romànic, Santa Maria un temple de nau única amb una orientació lleument desviada vers el nord-est. L'accés no és axial, sinó que s'hi entra a través d'un gran portal dovellat al lateral sud. Aquesta característica, pròpia del primer romànic, és en part una necessitat imposada per l'orografia, ja que l'església està encaixada entre cingles.

En època baixmedieval el recinte va assolir la seva màxima extensió i fastuositat. Ens han quedat algunes restes de parets de tàpia d'un edifici gòtic situat a l'extrem nord del recinte. No obstant, la gran torre dels segles XIV-XV que s'hi va construir a sobre és l'edificació més notable d'aquesta fase: és de planta quadrada, amb parets molt gruixudes i tres pisos que es comuniquen per una escala de cargol. L'aparell és carreuat i rejuntat amb argamassa, i les obertures estan rematades amb uns característics arcs rebaixats.

Com hem apuntat abans, alguns dels llenços de muralla que perfilen i/o aplaquen la cresta de roca (presumiblement els construïts amb carreus) pertanyerien a aquestes ampliacions del XIV-XV.

També pertany a aquesta fase la reforma de l'església de santa Maria. La nau romànica fou sobreelevada i coberta per una nova volta de canó apuntada. L'absis original fou substituït per un de nou amb forma poligonal, cobert amb volta nervada. Al seu lateral sud s'hi adossà perpendicularment un edifici rectangular

que podria correspondre a unes quadres.

A l’extrem sud del recinte hi trobem la línia de muralla més tardana, amb una porta i una torre quadrada que la protegeix clarament associables per l’aparell i els tipus d’obertures amb la torre principal.

La fi de l’edat mitjana significà també la pèrdua de la utilitat defensiva del castell, de manera que algunes de les dependències començaren a decaure. En canvi, l’àrea més activa al llarg de l’edat moderna fou la de l’església, a la qual s’hi afegí un campanar d’espadanya de dos arcs, una galeria sobre la nau, una masoveria i la capella neoclàssica ja al segle XVIII.

Observacions:

El conjunt és accessible, i té disponible un servei de visites guiades prèvia concertació.

Història

El primer esment documental al castell data de l'any 977, el que concorda amb la datació de mitjans del segle X-inicis del segle XI proporcionada per l’arqueologia.

Integrat al comtat de Barcelona, va formar part de l’esdevenir històric de la zona: el primer impuls defensiu i repoblador donat per l’Abat Oliba, els estira-i-arronses amb el comtat en època de Mir Geribert i la posterior projecció cap a la Catalunya Nova i els regnes de Mallorca i València. Els artífexs d’aquests moviments des del segle XI van ser la família de castlans que van prendre el nom del castell, els Mediona. Malgrat que al segle XIII l’alt domini del castell va passar del comte de Barcelona als Cabrera i l’orde del Temple, els Mediona s’hi mantingueren com a castlans, que mantingueren tinença amb els Barberà.

Més enllà de les relacions nobiliàries, el procés generalitzat de transformació dels castells en centres productors i administratius va deixar petjada en la seva fesomia.

La pervivència de l’església del recinte la va convertir en protagonista involuntària dels fets de la Guerra Civil, ja que el 1936 fou incendiada. A partir del 1940 fou restaurada en bona part per la Diputació de Barcelona.

La descoberta del conjunt va tenir una fase inicial durant la primera meitat dels anys 1980, quan els membres de l’Associació d'Estudis Científics i Culturals de Mediona hi va realitzar diverses prospeccions i hi va excavar una sitja. Entre 1986 i 1989, s’hi va dur a terme un programa d'intervencions arqueològiques dirigit per un equip d'arqueòlegs de la Universitat Autònoma de Barcelona, encapçalat per M Barceló.

Bibliografia

Barceló, M.; Kirchner, H.; Martí, R.; Torres, J.M. (1989): Memòria de les excavacions al Castell de Mediona. Mem. Núm. 195

Barceló, M. (1992): "Un projecte de recerca arqueològica al Castell de Mediona (Alt Penedès): Assentaments àrabs i berbers al Penedès. Els Madyuna". A: Tribuna d'Arqueologia 1990-1991. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. p.97-100.

Enllaços d'interès:

Fitxa a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya.
Fitxa a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de la Generalitat de Catalunya.
Enllaç a la memòria de la intervenció arqueològica.